

Čo sú všeobecné študijné predpoklady?

Každá činnosť má svoje špecifiká a kladie na človeka iné nároky. Keďže ľudia sa od seba líšia fyzickou a psychickou výbavou, vrodenými vlohami i nadobudnutými schopnosťami a skúsenosťami, aj ich úspešnosť pri vykonávaní rôznych činností je rozdielna. Učenie sa v škole je tiež špecifickou činnosťou, na úspešné zvládanie ktorej sú potrebné isté kognitívne predpoklady. Pre náš školský systém je typické akademické, t. j. verbálne a prevažne teoretické vzdelávanie. Pri ňom sa uplatňujú predovšetkým verbálne schopnosti, práca s textom, čítanie s porozumením, práca s abstraktnými pojmami, analytické myslenie, logické myslenie, práca s informáciami, kvantitatívne uvažovanie a v značnej miere aj pamäť. Žiaci, ktorí majú dobre rozvinuté práve tieto psychické funkcie, sú lepšie vybavení na tento typ vzdelávania a majú lepšie predpoklady dosahovať v ňom dobré výsledky.

Túto skutočnosť si uvedomili psychológovia a pedagógovia v mnohých krajinách a už mnoho rokov používajú tzv. *testy všeobecných študijných predpokladov*. Ide o testy zamerané na meranie tých kognitívnych schopností, ktoré sa najčastejšie uplatňujú pri akademicky a teoreticky zameranom školskom vzdelávaní. Najznámejším testom tohto druhu je americký *SAT Reasoning Test*, ktorý každoročne absolvujú milióny študentov na celej zemeguli. Ide o test kritického myslenia, ktorý pozostáva z niekoľkých oddielov zameraných na verbálne schopnosti, písanie, analytické schopnosti, kvantitatívne schopnosti atď. Naše testy všeobecných študijných predpokladov majú obdobné zameranie.

Aké schopnosti testujeme?

Verbálne schopnosti: Väčšina vyučovania prebieha verbálne: výklad učiteľa i texty v učebniciach sú verbálnymi prejavmi. Je preto dôležité, aby žiaci ovládali vyučovací jazyk, aby presne rozumeli významu jednotlivých slov, a to aj menej častých či cudzích. Tiež je dôležité, aby rozoznávali významové odtiene často používaných slov a poznali ich synonymá a antonymá. Aby žiak bol schopný učiť sa z učebníc a z iných študijných textov a materiálov, je potrebné, aby dokázal čítať s porozumením. Znamená to nielen poznať znaky abecedy a pravidlá výslovnosti, teda schopnosť prečítať text, ale aj schopnosť porozumieť informáciám, ktoré sú v ňom obsiahnuté a ďalej s nimi pracovať, schopnosť orientovať sa v texte, vedieť v ňom hľadať informácie a pod.

Analytické schopnosti: Pod tento pojem zahrňujeme také kognitívne schopnosti a operácie ako analytické myslenie, vnímanie a používanie kauzality, logické myslenie, logické úsudky, rozpoznávanie analógií medzi pojmami, porovnávanie, zovšeobecňovanie, logickú a kritickú analýzu textu, pojmové myslenie, osvojovanie si nových pojmov a prácu s nimi atď.

Kvantitatívne schopnosti a práca s údajmi: V súčasnom svete má čoraz viac dôležitých informácií povahu kvantitatívnych dát. Každodenne sa dozvedáme mnohé fakty vo forme numerických dát, tabuliek, grafov, schém, nákresov, diagramov. Tieto formy prezentácie dát sa hojne vyskytujú a využívajú aj vo vyučovaní, najmä prírodovedných predmetov. Orientácia v takto formátovaných údajoch, porozumenie ich významu a schopnosť aktívne s nimi pracovať sú preto dôležitými predpokladmi na efektívne učenie.

Čo sú všeobecné jazykové schopnosti?

Bilingválne gymnáziá postavili autorov diagnostických testov pred špecifickú úlohu: posúdiť či dokonca objektívne odmerať predpoklady jednotlivých uchádzačov pre učenie sa cudzieho jazyka, a to bez toho, aby bol tento konkrétny jazyk v teste použitý. Dôvodom je skutočnosť, že školy nechcú znevýhodňovať žiakov, ktorí sa daný jazyk ešte neučili, keďže sa predpokladá, že sa ho naučia v priebehu nultého ročníka. Cieľom teda nie je testovať úroveň zvládnutia konkrétneho jazyka, ale tzv. všeobecné jazykové schopnosti.

Táto požiadavka zo strany škôl sa opiera o všeobecne známy fakt, že nie každý sa učí cudzie jazyky rovnako ľahko. Niekomu to nerobí problémy a bez väčšej námahy zvládne počas školskej dochádzky aj niekoľko jazykov, iní zápasia aj s jedným. Teoretické výskumy zatiaľ nedali jednoznačnú a vyčerpávajúcu odpoveď na to, čím je to spôsobené a ktoré psychické schopnosti sú v tomto smere určujúce, isté čiastkové poznatky však existujú a tie sa snažíme zohľadňovať v našich testoch.

Aké schopnosti testujeme?

Vnímavosť na cudzie jazyky: Aj keď dieťa vyrastá v monolingválnom prostredí, nevyhnutne sa s cudzími jazykmi občas stretáva. V televízii, na internete, v hudbe, počas zahraničných dovolení, ale aj v rodnom jazyku prostredníctvom cudzích slov. Väčšina detí tak má aspoň sporadický kontakt s češtinou, angličtinou, francúzštinou, nemčinou. V našich testoch sledujeme, do akej miery je respondent na tieto cudzie jazyky vnímavý.

Schopnosť analyzovať neznámy jazyk: Mnoho bežne používaných cudzích slov má svoj pôvod v latinčine či gréčtine. Žiaci s dobrými jazykovými schopnosťami spravidla poznajú význam týchto cudzích slov a vedia ho zužitkovať na porozumenie jednoduchým nápisom či citátom v latinčine či gréčtine. Dokážu tiež analyzovať štruktúru umelých jazykov (ako Esperanto) a správne vydedukovať význam jednoduchých viet či textov.

Sluchová dispozícia na učenie sa jazykov: Sluchovú dispozíciu by bolo najvhodnejšie testovať s pomocou počúvania nahrávok. To by však v podmienkach prijímacích i talentových skúšok bolo organizačne pomerne zložité. Čiastočnú náhradu tvoria otázky, v ktorých testujeme schopnosť žiakov rozpoznať a rozlíšiť tzv. rytmus slov.

Verbálne myslenie: Rozumie sa ním schopnosť aktívne pracovať so slovnou zásobou a napríklad generovať slová daných vlastností. Túto schopnosť testujeme pomocou rôznych anagramov, doplnovačiek, prešmyčiek a ďalších špeciálnych typov otázok.

Slovná zásoba: Dôležitým indikátorom jazykových schopností je rozsah a kvalita slovnej zásoby vo vlastnom rodnom jazyku. Preto v rámci testovania všeobecných študijných predpokladov overujeme znalosť málo frekvencovaných slovenských slov, znalosť synonym, antonym, homonym, porozumenie idiomom, rozlišovanie vidov (dokonavé a nedokonavé tvary slovies), znalosť významu cudzích slov atď.